

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

**Výchova v rodině jako podklad pro řešení  
morálních dilemat dětmi – srovnání dvou kultur  
(Česká republika, Izrael)**

Bakalářská práce

Autor: Maria Tabetová

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Lašek, CSc

Hradec Králové

2015

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Maria Tabetová**  
Osobní číslo: **U12188**  
Studijní program: **B6731 Sociální politika a sociální práce**  
Studijní obor: **Sociální práce**  
Název tématu: **Výchova v rodině jako podklad pro řešení morálních dilemat  
dětmi - srovnání dvou kultur (Česká republika, Izrael)**  
Zadávací katedra: **Oddělení sociální práce a sociální politiky**

### Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Práce bude zaměřena na popis a srovnání výchovy v rodinách a její vliv na řešení morálních dilemat dětmi z těchto rodin. Dotazníková šetření budou zaměřena na rodiny v České republice a Izraeli. Získané výsledky budou podrobeny statistické analýze.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:

**doc. PhDr. Jan Lašek, CSc.**

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

**5. února 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce:

**31. března 2015**

L.S.

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.  
ředitel

Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.  
vedoucí katedry

dne

## Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny

V Hradci Králové dne 22.3.2015

.....

## Abstrakt

TABETOVÁ, Maria. *Výchova v rodině jako podklad pro řešení morálních dilemat dětmi - srovnání dvou kultur (Česká republika, Izrael)*. Hradec Králové, 2015. 46 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Lašek, CSc.

Bakalářská práce je věnována výchově dětí jako podklad pro řešení morálních dilemat dětmi v Izraeli a srovnání pohledů dětí pocházejících z České republiky a Izraele. Práce se skládá z praktické a teoretické části. Teoretická část práce se zabývá vlivem rodiny na jedince, socializačním procesem utváření člověka, normám a morálce, vlivem státu a závěr teoretické části je věnován skupině lidí - Drúzům, u kterých byl prováděn výzkum. Základem praktické části je výzkumné šetření na kvantitativní bázi s užitím vyzkoušené dotazníkové techniky (Lašek, Loudová). Práce se věnuje analýze získaných údajů, které jsou uváděny do souvislosti s teoretickou částí práce. Práce si klade za cíl porovnání dvou odlišných kultur.

Klíčová slova: Rodina, výchova, morálka, normy, občan, Drúzové

## Absract

TABETOVÁ, Maria. *Family Education as a Base for Solving Moral Dilemmas of Children - Comparison of Two Cultures (Czech vs. Izraelis*. Hradec Králové, 2015. 46 p. Bachelor degrese. University of Hradec Králové. Leader of the Bachelor Degree Thesis: doc. PhDr. Jan Lašek, CSc.

The thesis focus of family education as a base of solving moral dilemmas of childrem in Israel, and it compares view of children from Israel and Czech republic. It consist of theoretical and practical part. The theoretical part deals with influence of the family on individuals, socialization proces to formation of human being, ragulation, morale, influence of the state on individuals and the end of the theoretical part is devoted group of people – Druz, where was maden the research. The practical part is based on investigation on a quantitative basis using tested questinnaire ( Lašek, Loudové). The work i salso dedicated to analysis of the obtained data, which are placed in context with the theoretical part of the work. The thesis sets an aim comaparation of two different cultures.

Key words: family, education, regulativ, morale, citizen, Druz

## Obsah

Úvod.....	9
1 Rodina a její vliv.....	11
1.1 Rodina .....	11
1.2 Rodinná výchova .....	11
1.3 Výchovné styly .....	12
2 Socializační proces v rámci rodiny i mimo ní.....	13
3 Normy a morálka .....	14
3.1 Normy .....	14
3.1.1 Dělení norem.....	14
3.2 Morálka .....	14
3.2.1 Vznik a vývoj morálky .....	15
4 Jedinec jako občan.....	17
4.1 Demokracie a občanské ctnosti .....	17
4.2 Školní výchova a občan .....	18
5 Drúzové.....	20
5.1 Drúzové v Izraeli .....	20
5.1.1 Povinná vojenská služba a loajalita ke svému státu.....	20
5.1.2 Rodinný život drúzů.....	21
5.1.3 Školní docházka .....	22
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	23
6.1 Cíl výzkumného šetření.....	23
6.2 Použité metody zkoumání .....	23
6.3 Stanovení hypotéz.....	24
6.4 Výzkumný vzorek.....	26
6.5 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ.....	28
6.5.1 Výsledky u dotazníku Řešení morálních dilemat.....	28

6.6	Vztahy mezi výsledky sejmých metod výzkumného šetření .....	31
6.7	Rozdíly mezi respondenty Čechy a Drúzy .....	33
6.7.1	Dotazník Řešení morálních dilemat.....	33
6.7.2	Dotazník Občan- současný stav.....	33
6.7.3	Dotazník Občan-změna .....	34
6.8	Ověření hypotéz .....	36
6.9	SHRNUTÍ.....	37
	Závěr .....	41
	Literatura .....	43
	Seznam tabulek.....	45
	Seznam příloh .....	46
	Přílohy .....	47



## Úvod

Tato práce se orientuje na multikulturalitu současného světa. Její snahou je srovnat dvě odlišné kultury. Jednu, tu naši, která je nám vlastní a druhou, která je pro nás něčím neznámým, něčím o čem slýcháme, něčím exotickým. Jejím cílem je, aby pro nás bylo snazší popsat rozdíly v chápání jednotlivých rozhodnutí, důvodů proč různé kultury reagují na stejné životní situace odlišně, proč k nim dochází, co je k tomu vede. Měla by pomoci odlišnosti pochopit a respektovat. Mohla by sloužit v sociální oblasti zabývající se pomocí při začleňování jiných národnostních skupin do české společnosti.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. První teoretická část je rozdělena do pěti kapitol. První čtyři kapitoly se zabývají tím, jaký vliv má na člověka prostředí, ze kterého pochází. První kapitola je věnována rodině a jejím výchovným stylům. Druhá kapitola se týká socializačního procesu utváření člověka, kdy se člověk rodí jako individuum a postupně se stává osobností. Třetí kapitola se věnuje normám a morálce, bez kterých žádná společnost nemůže existovat, jelikož normy a morálka jsou pravidla, která pomáhají regulovat lidské chování. V čtvrté kapitole se věnuji vlivu státu, jeho politiky, potažmo školní výchovy na postoje jedinců a na jejich chování. Závěrečná kapitola teoretické části je věnována skupině lidí – drúzům, obyvatelům Izraele, u které jsem prováděla výzkum. Je zde popsána historie tohoto etnika, způsob chování v rodině, který je odlišný od toho našeho a také vliv státu na rozhodnutí této menšiny žijící v Izraeli.

Ve druhé, praktické části, je uveden cíl výzkumného šetření, popsána metodologie výzkumného šetření, popis výzkumného vzorku a provedení vlastního šetření. V úvodu praktické části je stanoven cíl výzkumného šetření a dále jsou zde stanoveny pracovní hypotézy. Následuje prezentace získaných údajů, která je pro přehlednost doplněna o tabulky. Na závěr jsou získané údaje shrnuty a dochází zde k vyhodnocení předem stanovených hypotéz.

V současnosti, s ohledem na světové dění, kdy dochází k politickým převratům, občanským válkám, či válečným konfliktům s vírou v lepší stát se obyvatelé těchto zemí dostávají ze dne na den do situací, kdy ztrácí své blízké a přichází o majetek, který po generace budovali, se nyní snaží najít naději na nový život a zemi, která by je přijala a ve které by tento život mohli začít budovat. Tím se začíná měnit i pozice České republiky v otázce

týkající se imigrantů a azylové politiky. Dříve byla Česká republika spíše v pozici tranzitní země, ale v současné době se stává zemí cílovou, kdy nabízí uprchlíkům azyl a možnost nového života. Proto je nutné mít potřebné informace o etnikách, kultuře, mezilidských vztazích, stylu výchovy, akceptaci specifických kulturně a sociálně podmíněných rolí atd. Bez těchto informací bude začlenění imigrantů do české společnosti o dost složitější, ne-li nemožné. Doufám, že tato bakalářská práce, alespoň nepatrně dokáže poodhalit rozdíl v uvažování nácitělych mladých lidí žijících v jiné části světa než my.

# 1 Rodina a její vliv

Jelikož obsahem této práce je výchova v rodinách a její vliv na řešení morálních dilemat, bylo by správné nejprve si definovat pojem rodina, rodinná výchova, výchovný styl v rodině.

## 1.1 Rodina

Ve chvíli, kdy se člověk narodí, se dostává do prostředí, ve kterém se vyvíjí, kde se formuje jeho osobnost a jeho vlastnosti, ve kterém žije a tím je rodina. Rodina je „*jak biologická, tak sociální, relativně stála skupina, spojená vztahy příbuzenství, která vychovává děti a poskytuje svým členům sociální, citové a hodnotové zázemí*“.(Jirásková, 1999, s. 96). Z pohledu sociologického je rodina první malá skupina, se kterou se člověk ztotožní a do níž se dostane. Poskytuje člověku pocit bezpečí, citové zázemí, zabezpečího finančně a zároveň ho svým chování vědomě i nevědomě ovlivňuje, ať už ve smyslu pozitivním tak negativním. Je tedy logické, že fungující spořádaná rodina je nejen zájmem každého z nás, ale i celé společnosti. Spořádaná rodina, středem jejíhož zájmu jsou zejména děti, je schopna těmto dětem zajistit nejen pocit bezpečí, ale také umožňuje, aby si dítě vytvořilo emoční vazby ke svému okolí a naopak a aby tyto emoční vazby realizovalo. Veškeré narušení rodiny se promítne do samotné výchovy jedince.(Janiš & Loudová, 2011)

## 1.2 Rodinná výchova

Rodinná výchova se dá definovat tak, že seznamuje dítě s tím, co se souborně označuje jako kulturní vzorec. Kulturním vzorcem mohou být mravy, zákony či zákazy, tradice, zvyklosti, móda atd. Dítě se s tímto „kulturním vzorcem“ učí žít. Zejména se ho učí respektovat, protože to po něm rodiče a později i společnost vyžadují a v případě vybočení, následuje sankce v různé formě. Od pokrčení obočí, přes posměch, zákazy, pokuty či tresty ze strany státní správy. (Lašek & Loudová, 2013)

Nejlepším výchovným prostředím je pro dítě funkční rodina, která zaručuje, že bude podporovat dítě v jeho rozvoji, dá mu pevné základy jeho osobnosti a bude podporovat jeho vztah ke škole a studiu. Avšak funkčnost mnoha rodin bývá často narušena. Nejčastěji se jedná o rodinu, která je nezralá, rodiče jsou mladí, či postrádají důležité životní zkušenosti a nejsou schopni dítěti poskytnout takové zázemí, jež je potřeba pro jeho správný psychosociální vývoj. Dalším příkladem nefunkční rodiny může být rodina přetížená, ambiciózní, kdy rodiče kladou na dítě nároky, které není schopno plnit. Jejich očekávání jsou nereálná.

Dále se lze setkat s autoritářským typem rodiny či rozmazlujícím, perfekcionistickým, nadměrně liberálním, improvizujícím, odkládajícím či disociovaným. (Helus, 2007)

### 1.3 Výchovné styly

Protože kvalita jedince (jeho charakter) se zakládá již v raném věku dítěte, je velmi důležité zvolit kvalitní výchovu. Každá rodina představuje jiný způsob výchovy, avšak každá tato výchova má společné prvky, i když se to na první pohled nezdá. V odborné literatuře jsou nejčastěji uváděny tři typy výchovných stylů: autoritářský, demokratický a liberální.

*Autoritářský styl* je charakteristický svou přísností, používáním rozkazů a trestů spolu s malým porozuměním pro potřeby a zájmy dětí. *Demokratický styl* se vyznačuje působením dobrých vzorů. Pro rodiče vyznávající tento styl je důležité porozumět individuálním potřebám dítěte, je zde podporována diskuze. Tato výchova vede k rozvoji samostatnosti, zodpovědnosti, respektu k druhým a kázní. Třetím a posledním stylem je *liberální styl*. Je charakterizován jako slabý, bez řízení a větších požadavků. Dítěti je poskytována maximální volnost s tím, že samo přijde k rozumu. Takovýto způsob výchovy může vést k nezodpovědnosti, nerespektování norem a snižuje možnost integrace. (Langmeier & Krejčířová, 2006)

Za nejpříznivější výchovný styl se považuje styl demokratický. Většinou však není možné přiřadit určitý styl výchovy v rodině jednoznačně. Rodiče většinou nejsou vyhranění a mísí tyto styly podle toho, jak uznají za potřebné. Stejně jako nevhodné typy rodin bývají popisovány i nevhodné výchovné styly. Mezi ně patří výchova rozmazlující, výchova zavrhuje, nadměrně ochraňující, kdy ve snaze ochránit dítě, mu rodiče brání v postupném získávání dovedností, které jsou důležité pro zvládnání životních situací, perfekcionistická, nedůsledná či výchova zanedbávající, týrající a deprivující. (Langmeier & Krejčířová, 2006)

První kapitola byla zaměřena na téma rodina. Tento pojem zde byl souhrnně vymezen. Dále se kapitola věnovala důležitosti a funkcím rodinné výchovy. V závěru kapitoly byly popsány jednotlivé výchovné styly, které mají vliv na to, jak jedinec jako dítě i dospělý vnímá společenské normy a jaké jsou položeny základy pro jeho morálku. Zároveň je nutné uvést, že nejen rodina má vliv na to, jakým způsobem se člověk chová. Důležitým procesem, kterým prochází je proces socializace, kterému bude věnována následující kapitola.

## 2 Socializační proces v rámci rodiny i mimo ní

Na chování jedince má kromě rodiny, rodinné výchovy a výchovného stylu v rodině vliv i společnost, ve které žije a kde se pohybuje. Dá se říci, že z dítěte se stává lidská bytost tím, že se celoživotně učí. Tento proces se dá nazvat socializací. To jedinci umožňuje se ve světě nějak pohybovat a určitým způsobem reagovat. Během života se člověk dostává do různých životních situací, se kterými se dosud nesetkal. Je nucen na ně určitým způsobem reagovat. Z výsledků svých reakcí se učí, jak v obdobné situaci obstát. Dá se říci, že díky procesu socializace, se dítě a později dospělý člověk aktivně zapojuje do společnosti, ve které se narodil a ve které žije a postupně tak přijímá standardní postupy a kulturní vzorce jako způsob svého života. Jedná se zejména o tradice, mravy, zákony, zákazy. Řadě socializačních praktik se učí vědomě, jiným nevědomě, obvykle začíná nápodobou. (Settersten a Owens in Lašek, Loudová 2013)

Počáteční socializační tendence se obvykle u každého dítěte týkají osvojení konvenčních norem od těch nejjednodušších (pozdrav, poděkování) až po složité a upravující mezilidský kontakt v zásadních věcech. Zde obvykle socializující jedinci – nejčastěji rodiče - postupující tradičně, vědomě a cíleně. (Vacek, 2006)

Socializace je dle Nakonečného sociální učení, které je určováno sociálními podněty či vztahy a odehrává se v sociálním prostředí. Platí pro něj obecné zákonitosti učení (formulované obecnou psychologií učení) a má formy klasického podmiňování, instrumentálního učení a učení nápodobou. Základní produkty socializace u dítěte raného věku, které se ovšem v průběhu jeho dalšího vývoje rozvíjejí, jsou určité způsobilosti, které si dítě musí postupně osvojovat. Nejdůležitějšími jsou systém kulturních návyků (hygienických, sebe obslužných, slušného chování), role svého pohlaví a věku, orientace v hodnotách daného kulturního prostředí, mluvená řeč, sebeovládání. (Nakonečný, 2009)

Druhá kapitola se zabývala procesem socializace, během něhož se člověk učí vnímat, co je správné a nesprávné nejen v kruhu rodinném, ale i na dalších místech, která navštěvuje jako například ve školských zařízeních. Více se o tom, co je považováno za správné, dozvíme v následující kapitole, která je věnována normám a morálce.

### 3 Normy a morálka

Každá společnost pro to, aby mohla existovat, potřebuje něco, co by stanovovalo určitá pravidla chování a zároveň s tím i sankce, které přijdou ve chvíli, kdy daná pravidla porušíme. Tím něčím jsou normy, v nichž je vyjádřeno to, co každá skupina od svých členů očekává.

#### 3.1 Normy

Řičan charakterizuje normy jako „*způsoby chování platné pro příslušníky nějaké sociální skupiny. Čím déle skupina trvá, tím méně se u jednotlivých členů skupiny projevují rozdílné názory a chování. Dochází tak k vytváření norem*“ (Kern, 2006), kde na jedné straně normy člověku umožňují ospravedlnovat své jednání a vytvářet závazky a povinnosti, které mohou být závazné pro příslušníky společnosti a na straně druhé normy mohou omezovat individuální svobody, hlavně tehdy, kdy je povolené chování omezeno a jiný způsob chování není povolen a ve chvíli, kdy ho porušíme, následují sankce. (Kern, 2006).

Normy lze rozlišit zejména podle intenzity síly, kterou společnost vyvíjí, pro to, aby byly normy jednotlivci dodržovány, a naopak. Jaké sankce za jejich nedodržení jednotlivce mohou postihnout.

##### 3.1.1 Dělení norem

Normy lze rozdělit do tří základních skupin. Jedná se o normy konvenční, které jsou nejrozšířenější a tvoří základ. Patří sem především zvyky a obyčeje. Obyčeje jsou normy, ze všech oblastí života. Může se jednat o obyčeje náboženské, resp. pocházející ze sféry náboženství, jako např. Velikonoce, kdy se často zapomíná na to, jaký mají i jiný význam. Vznik obyčeje je odvozován ze zvyků, a to tak, že se častějším opakováním „zaryly“ do podvědomí lidí. Řada norem má velmi dlouhou historii, zejména normy odvozené ze Starého zákona např. „Desatero“. Jedná se o tzv. morální normy, jejichž překročení je ve společnosti neakceptovatelné, nebo jen velmi těžko akceptovatelné. (Lašek & Loudová, 2013)

#### 3.2 Morálka

Morálka je úzce spjata s normami, ale oproti normám není postihována soudně. Společnost však s člověkem, který má nízké morální zásady, často opovrhuje, pohrdá jím nebo ho vyloučí na svůj okraj.

*Morálka (z lat. Moralitas – správné chování) znamená celkovou představu správného jednáním společnosti (Lašek & Loudová, 2013).* Morálka se dá chápat dvěma způsoby. Tím prvním je normativní vnímání morálky, kde se jedná o soubor principů, podle nichž se lidské jednání hodnotí a posuzuje. Druhým je popisný způsob použití morálky, kdy se členové určité společnosti fakticky řídí tím, co od nich jejich společnost vyžaduje anebo tím, co odmítá.

### **3.2.1 Vznik a vývoj morálky**

Morální vývoj jedince probíhá v průběhu celého života a není nijak časově ohraničen. V minulosti převažoval názor, že jeho vývoj je ukončen někdy kolem období adolescence, ale pozdější poznatky prokázaly, že tomu tak není. Teoriemi vývoje se zabývali například Freud, Erikson, Piaget nebo Kohlberg.

#### **Piagetovo pojetí morálky**

Piagetovo pojetí morálního vývoje vychází z odhadu, kde dítě je aktivní, konstruuje logicky navazující sekvence jednotlivých vývojových stádií za postupné kvalitativní přeměny dětského myšlení. Odmítá myšlenku, že morálka je vrozená a zároveň s tím nesouhlasí, že je získávána pouze od druhých. Jeho základní myšlenkou je, že dochází k vývoji myšlení, které se zabývá morálními výstupy. (Lašek & Loudová, 2013)

Piaget stanovuje heteronomní a autonomní stádia vývoje morálky, kde se heteronomní vývoj morálky odehrává mezi pátým a desátým rokem jedince a přijímá velké množství informací o tom, co je správné a špatné a učí se to rozlišovat. Z pohledu dítěte jsou takto prezentované normy chování, které mu přinášejí dospělí. Mravní hodnocení je zde plně na autoritě dospělého, který určuje, co je správné a co špatné. Ve chvíli, kdy se děti dostanou do stádia autonomní morálky, začnou sami uznávat určité jednání za správné či nesprávné bez toho, aby jim to někdo říkal. Rozšiřuje se také vliv okolí o jejich vrstevníky, kde se do popředí dostávají pravidla, která si mezi sebou zavádějí sami vrstevníci. Poznávají svou i cizí motivaci, více kooperují a velmi si hlídají správnost a spravedlnost v sociálních vztazích. Zůstávají zde normy, které přinesli rodiče, ale zároveň s tím, získávají značný vliv i vrstevníci. (Langmeier & Krejčířová, 2006)

## **Kohlbergovo pojetí morálky**

Kohlberg v šedesátých letech Piagetovu teorii ověřoval a rozpracoval. Došel, stejně jako Piaget, k existenci tří základních stádií morálního vývoje, ale v každém stádiu ještě rozeznává dva oddělené typy. Sám Kohlberg jednotlivé úrovně charakterizuje následovně: „*Prekonvenční morální úroveň je úrovní většiny dětí do 9 let, některých adolescentů a mnoha dospívajících a dospělých kriminálních živlů. Konvenční úroveň je úrovní většiny adolescentů a dospělých v naší společnosti i v ostatních společnostech. Postkonvenční úroveň je dosahována menšinou dospělých a obvykle teprve po 20. roce života jedince.*“ První identifikovaná úroveň se podle Durkina může nazývat vynucovanou morálkou, kdy je určité chování vymáháno silou. Druhá úroveň je konvenční morálka, kdy dítě vnímá pravidla jako důležitá pro sociální život s druhými. A třetí postkonvenční úroveň se vyznačuje tím, že mladý člověk vidí morálku v termínech a principech spravedlnosti jako abstraktní pojem. Každá z těchto úrovní má ještě dvě stádia. Ne každý dosáhne nejvyšší úrovně, ale všichni postupují stejně a nově dosáhnuté stádium vyrůstá na stádiu předchozím. (Langmeier & Krejčířová, 2006)

Tato kapitola definovala, co to jsou normy a morálka a proč je důležité, aby se jimi člověk řídil. Následující kapitola nám člověka představí jako občana státu, kdo to je a co se od něho očekává.



## 4 Jedinec jako občan

Každý jedinec je občanem určitého státu. Termín občan má dalekosáhlou tradici, která zasahuje až do období starověkého Řecka, kde podle Aristotela existovalo několik typů občanů a to podle typu ústavy konkrétního státu. Aristoteles říká, že občan není občanem jenom proto, že je obyvatelem určitého státu. Občanem byl ten, kdo měl rovné postavení před zákonem, mohl se aktivně účastnit veřejného dění a měl rovné právo uplatnit se v politickém životě. Nezáleželo na původu a majetku občana, ale na tom, jak je člověk šikovný.

V současné době je podle Jiráskové občanem v užším smyslu příslušník „určité obce, společnosti, státu, což znamená, že občanem může být člověk pouze v rámci určitého ústavního zřízení, které vymezuje práva a povinnosti spojená s občanstvím“.(Jirásková, 1993, s. 13)

V širším slova smyslu se jedná o „vědomé převzetí a skutečné naplňování odpovědnosti jednotlivce za celek, znamená to morální závazek jedince vůči společnosti, v níž žije.“(Jirásková, 1993, s. 13)

Z toho vyplývá, že pojem občan zahrnuje nejen formální stránku (práva a povinnost), ale i stránku obsahovou (mravní).

V České republice se formální náplň pojmu občan vymezuje následovně: občany obce jsou všechny fyzické osoby mající státní občanství České republiky a přihlášený trvalý pobyt v obci. Občan se stává aktivním členem dnem, kdy dovrší 18. rok věku. Získává tím aktivní volební právo. Právo být volen získává občan dosažením 21. roku věku, či dosažením 40. roku věku při volbách do senátu. Občanská práva jsou doprovázena povinnostmi, čímž je myšleno dodržováním psaných zákonů a zároveň ctěním morálních povinností. (Lašek & Loudová, 2013)

### 4.1 Demokracie a občanské ctnosti

Součástí každého systému, ve kterém se občan nachází, je forma vlády, která v té dané zemi určuje, jaký systém jí ovládá. V minulosti to byla forma vlády jedné strany. V současné době máme v České republice demokracii, což se často překládá jako *vláda lidu*. V České republice je parlamentní demokracie, což znamená, že zákonodárci, kteří se podílejí na vytváření zákonů, jsou voleni lidem, přičemž oni sami pocházejí z tohoto lidu. Podstatným prvkem demokracie je právo volit a být volen, stejně jako možnost vyjádřit nespokojenost se

zvolenými zástupci. Mohou tak učinit pomocí petice, demonstrace, sami založit stranu, či vstoupit do strany, volit jiné zástupce apod. Je potřeba, aby občané byli vzdělaní a informovaní o veřejných záležitostech a mohli tak činit správná rozhodnutí a vážít si demokracie. (Lašek & Loudová, 2013)

Důležitou součástí osobnosti občana jsou i jeho ctnosti, které jsou pozitivními vlastnostmi a příznivě ovlivňují kvalitu života. Ctnost se chápe jako vědění a poznání, a proto je možné se jí naučit.

V minulosti se ctností zabývalo mnoho filozofů. Jedním z nich byl Platón, který rozlišil ctnost na moudrost, statečnost a uměřenost. Podle něj je moudrost ctnost vznikající z harmonie rozumové části duše, statečnost umírňuje vznětlivost a uměřenost zklidňuje žádostivost. Za nejvyšší ctnost považuje spravedlnost, která stojí nad těmi uvedenými a je nejvýznamnější. Dalšími filozofy, kteří se zabývali ctností, byli Sokrates a Aristoteles a i když každý měl originální pohled na věc, tak v jedné věci se shodli a to v tom, že nejvyšší ctností je spravedlnost. (Lašek & Loudová, 2013)

V současnosti občanská ctnost spočívá v umění vycházet s druhými lidmi, tolerovat jejich názory a být dobrým sousedem. Tato ctnost se odráží i v rodinných vztazích – v péči o děti, tak v péči dětí o rodiče. Podle Žilínka jsou občanské ctnosti souhrnným názvem pro praktický projev dobra a morálně – hodnotovou kvalitu jednání. Mezi základní občanské ctnosti podle něj patří společné dobro, sociální spravedlnost, láska, prosociálnost, tolerance a občanská odvaha. (Žilínek, 2008)

Základními dvěma pilíři občanské ctnosti jsou tolerance a vlastenectví. Tolerance představuje aktivní úctu k druhému a neprojevuje se pouze v chování. Díky ní jsme schopni akceptovat názory druhého, i když se neshodují s našimi. Druhým pilířem je vlastenectví, které zosobňuje lásku k vlasti a k domovu. Projevuje se ve všeobecné úctě a toleranci k příslušníkům stejného národa, zákonům i zřízení země, jejímž je občanem. (Lašek & Loudová, 2013)

## **4.2 Školní výchova a občan**

Ve chvíli, kdy jedinec zahajuje povinnou školní docházku, se vedle rodiny, která doposud modelovala jeho hodnoty, normy a postoje, jež už jedinec přijal, objevuje nová instituce a to škola. Začíná další významná etapa jeho formování. Probíhá zde tzv. sekundární

socializace. Pedagogové si jsou vědomi toho, že vychovávají a vzdělávají budoucího občana. Výchova k občanství probíhá téměř v celém světě a je nezbytné, aby byla zasazena do kulturně - politického kontextu dané země, v níž výuka probíhá. Podle Bauera má občanská výchova obsahovat tři základní komponenty – občanské dovednosti, znalosti a ctnosti. Také dodává, že výchova k občanství je celoživotní proces zahrnující komplexní vývoj celé osobnosti, že se nejedná o výsledek časově omezeného učiva. (Bauer in Lašek & Loudová, 2013)

Cílem výchovy k občanství je odpovědné občanství, které je cílem výchovy a mělo by být vštěpováno od raného dětství. Představuje znalost a vědomí občana o jeho právech a povinnostech a spadají pod něj občanské hodnoty – demokracie, lidská práva, rovnost, účast, partnerství, tolerance, solidarita, odlišnost, sociální spravedlnost. (Lašek & Loudová, 2013)

## 5 Drúzové

Drúzové jsou nábožensko-etnická komunita, která se odštěpila od šíitské větve islamistů, avšak muslimové je považují za sektu a tuto etnickou skupinu neuznávají. Tato komunita žije převážně na území třech států, kterými jsou Libanon, Izrael a Sýrie. Původně však pocházejí z Egypta. Drúzové se roku 1017 oddělili od šíitské větve ismailitů. Jedná se o velmi uzavřenou komunitu, do jejíhož teologicko-filozofického systému není každý zasvěcen. V minulosti byli drúzové ovlivněni novoplatónskou a gnostickou filozofií. Věří také v převtělování duší. Na svou víru nikoho neobrací a je dokonce nemožné k nim konvertovat. (Druzove, 2003)

### 5.1 Drúzové v Izraeli

V Izraeli se lidé neodlišují mezi sebou tím, z jakého kouta země přicházejí, ale jaké náboženství vyznávají, jelikož se na tomto kousku země střetávají různá náboženství. Izrael je v celosvětovém měřítku prezentován jako židovský stát, kde vyšší funkce ať politické, soudní či v armádě mohou zastávat pouze židé. Své historické kořeny zde mají i křesťané, muslimové či drúzové, kteří na území nynějšího státu Izrael společně se židy žili před tím, než stát Izrael v roce 1948 vznikl. V Izraeli jsou drúzové etnická a národnostní minorita a žijí převážně ve vesnicích, které se nacházejí zejména v Galilei a na Golanských výšinách. Počet drúzů žijících v Izraeli není přesně zmapován a odhaduje se okolo sto tisíc obyvatel.

#### 5.1.1 Povinná vojenská služba a loajalita ke svému státu

Na úvod bychom měli zmínit, že mezi specifika drúzů patří loajalita ke státu, ve kterém žijí. Tato loajalita se projevuje především účastí na základní vojenské službě, která je v Izraeli povinná. Specifičnost izraelské základní vojenské služby spočívá v tom, že podmínky pro odvod a délku jejího trvání jsou dány náboženským vyznáním. Mladí lidé židovského vyznání mají povinnou vojenskou službu bez ohledu na pohlaví, liší se pouze její délkou. Pro ženy je v délce dvou let, pro muže pak tři roky. Mladí lidé muslimského a křesťanského vyznání povinnou vojenskou službu neabsolvují vůbec. Drúzové slouží v armádě na základě dobrovolnosti už od roku 1948, tedy od založení Izraele, ale povinnou se pro ně stala až v roce 1956. Týká se všech mužů, vyjma těch, kteří pocházejí z Golanských výšin. Drúzských žen, oproti ženám židovským, se povinná služba netýká. V současnosti je součástí izraelské armády prapor Cherev, ve kterém slouží pouze drúzové, ale mnoho drúzů si

pro svou službu vybírá zařazení do jiných jednotek. (Národnostní a náboženské minority v izraelské armádě, 2011)

Služba v armádě je pro značnou část této komunity tradiční záležitostí a ke službě nastupuje přibližně 85% mužů v odvodovém věku, což je nejvíce v celém Izraeli. Většina drúzů slouží v bojových jednotkách a dosahují vysokých armádních hodností. Těch nejvyšších však většinou dosáhnout nemohou, jelikož je stát Izrael podmiňuje židovským vyznáním, a proto je obsazují židé.

Jak již bylo uvedeno, drúzové žijí na vesnicích. Pokud bychom měli přirovnat drúzkou vesnici k územnímu uspořádání v Čechách, tak by se jednalo o menší či větší město s počtem obyvatel od třech do čtyřiceti tisíc. Název *vesnice* je dán politickým uspořádáním země, kdy pro udělení statutu města není podstatný počet zde žijících obyvatel, ale politické rozhodnutí. Dále pak udělení statutu města má vliv na občanskou vybavenost konkrétní *vesnice*, jako je například zajištění potřebného počtu škol, nemocnic, lékařů, úřadů a celkové občanské obslužnosti těchto komunit. Drúzké vesnice jsou převážně etnicky zcela drúzké, kde každý zná každého, jelikož rodiny a rodinné vazby jsou v těchto městečkách (vesnicích) velmi provázané a tvoří je vždy několik rodin.

### **5.1.2 Rodinný život drúzů**

Drúzká komunita je velice spjatá a málokdy mezi sebe pustí někoho cizího. Z 99 % jsou při uzavírání sňatku oba partneři drúzkého vyznání. Před svatbou dochází k jejich zasnoubení a jedná se o období, kdy se oba partneři blíže poznávají. Věk snoubenců je většinou mezi dvaceti až pětadvaceti lety, i když v současné době dochází ke změnám. Ženy bývají většinou mladší, oproti tomu mužům bývá kolem 35 let. Počet dětí v rodině se od sedmdesátých let snižuje. Tehdy byl běžný počet dětí v rodině šest až sedm. Dnes jsou obvyklé dvě až tři děti v drúzké rodině. Taková rodina je poměrně tradiční, málokdy dochází k rozvodu manželství, vyloučené to však není, zákon toto řešení umožňuje. V rodině většinou pracují oba rodiče, ačkoli některé ženy si berou vzor z domu, kde zpravidla pracoval pouze otec, a matka byla v domácnosti. Zvláštní úloha zde připadá nejstaršímu synovi, který je povinen se postarat o své rodiče a rodinu. Ve chvíli, kdy nejstarší syn odejde z domu za studiem či jenom za poznáním, tak se musí po dokončení vrátit zpět domů, jelikož se to od něj očekává. Ve chvíli, kdyby to neudělal, může se stát, že rodina s ním rozváže kontakt a jeho zpětné navázání může trvat i desítky let a nikdy to nebude, jak to bývalo.

### 5.1.3 Školní docházka

Školní docházka drúzů je stejná jako docházka všech dětí v Izraeli a řídí se zákonem z roku 1953, který rozděluje školy v Izraeli do pěti skupin – státní sekulární, státní náboženské, ultraortodoxní, osadnické a arabské. Největší skupinou jsou sekulární školy, které navštěvuje většina židovských a nearabských dětí. Drúzové posílají své děti do škol, kde vyučujícím jazykem je arabština a zároveň se děti od první třídy učí hebrejsky, jelikož hebrejščina je úředním jazykem. Děti začínají chodit do školy ve 3 letech a povinnou docházku končí v 18-cti maturitní zkouškou. Školy jsou rozděleny do tří stupňů - základní škola prvního stupně, základní škola druhého stupně (7. -9. třída), která je zakončena maturitou, kde si žák volí úroveň zkoušky. Zkouška se skládá z matematiky, biblistiky, hebrejštiny, hebrejské a světové literatury, angličtiny, dějepisu a základů společenských věd. V drúzských školách jsou zkoušky ze studia bible nahrazeny zkouškami z dědictví islámu, křesťanství a drúzů.

Pátá a závěrečná kapitola nám představila kulturu drúzů. Bylo uvedeno, kdo do dané kultury patří, jaký je pohled jejich členů na rodinný život, jakým způsobem funguje jejich školství a jak vážně berou povinnosti vůči státu, ve kterém žijí a k němuž patří. Jedná se o etnickou menšinu, o které bychom se díky této práci mohli dozvědět podrobnější informace.

## 6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

### 6.1 Cíl výzkumného šetření

V další části práce se zaměříme na projekt výzkumného šetření. Jeho cílem je získat informace o postojích dospívajících v komunitě drúzů zaměřený na jejich vnímání rodičovského chování, řešení morálních dilemat a pohled na občanské ctnosti a vlastnosti, které mohou pozorovat a vyhodnocovat u dospělých členů komunity. Chceme získat základní údaje o těchto třech oblastech u skupiny jiného etnika. Získané informace poslouží nejen k hlubšímu poznání vnímání, cítění a chování výše zmíněného etnika, ale umožní nabídnout tyto informace jako podklad pro úvahu našich sociálních pracovníků o jiném etniku, s jehož příslušníky se mohou díky dnešní velké migrační vlně, zvláště z Blízkého východu, setkat i v našich podmínkách. Každá takto získaná informace může zpřesnit jejich pohled a konkretizovat pomoc při péči o tyto jedince.

### 6.2 Použité metody zkoumání

Pro naplnění našeho výzkumného šetření jsme volili tři, již vyzkoušené dotazníkové techniky:

#### **Dotazník morálního dilematu**

#### **Dotazník Občan+změna**

#### **Dotazník rodičovského chování**

Všechny tři metody byly převzaty od autorů Laška a Loudová (2013) a cílem je v závěru šetření porovnat jejich výsledky, které za použití těchto metod získali na české populaci dospívajících s našimi výsledky a tímto porovnáním opět hlouběji přiblížit shody a rozdíly u obou etnik. Získaná data podrobíme standardním statistickým procedurám verifikace hypotéz. Všechny tři metody byly přeloženy do arabštiny.

Celé znění dotazníků viz Příloha.

### 6.3 Stanovení hypotéz

Hypotéza je podmíněný výrok o vztahu mezi dvěma nebo více proměnnými.

Hypotézy jsou vždy *v oznamovací větné formě* a uvádějí do vztahu – buď obecně, nebo speciálně, proměnné s proměnnými. Existují dle Kerlingera (1972, s.33) dvě kritéria *dobrých hypotéz*.

1. Hypotézy jsou výroky o vztazích mezi proměnnými.
2. Hypotézy obsahují jasné implikace (jestliže  $\rightarrow$  pak) pro ověřování vytčených vztahů.

Tato kritéria znamenají, že konstatování hypotézy obsahuje dvě nebo více proměnných, které jsou měřitelné nebo potenciálně měřitelné a specifikují, jaký vztah je mezi proměnnými. Hypotéza je tedy konstatování, opírající se o domněnky, tentativní výrok o vztazích mezi dvěma či více pozorovanými (nebo přímo nepozorovatelnými, zejm. v pedagogice a psychologii) jevy nebo proměnnými. Při konstruování hypotézy si říkáme: „*jestliže se vyskytne to a to, pak to vede k těm a těm výsledkům*“.

Pokud chceme testovat statistickou hypotézu, musíme jí vždy testovat „proti něčemu.“ Není prostě možné testovat domněnku samu o sobě. To znamená, že původní věcnou hypotézu, předpokládající např. vztah mezi inteligencí a školním výkonem (čím vyšší inteligence, tím lepší školní výkon a naopak), testujeme proti *alternativnímu* předpokladu – tzv. nulové hypotéze, která tvrdí, že mezi námi uvažovanými proměnnými (zde inteligence x školní výkon) vztah neexistuje! Nulová hypotéza v našem případě tvrdí: neexistuje vztah mezi inteligencí a úrovní školního výkonu.

Nulová hypotéza nám pak říká: *mýlíte se, zde není žádný vztah; vyvráťte mně, můžete-li*. Nulová hypotéza, obvykle v literatuře označovaná  $H_0$  (viz dále) je v současné době formulačně obvyklejší, než alternativní a složitější statistické programy (např. SPSS, NCSS) nám při testování hypotéz obvykle sdělí, zda zamítají či potvrzují právě nulovou hypotézu.

Na základě cíle výzkumného šetření jsme stanovili následující varianční proměnné (nezávisle proměnné), u kterých předpokládáme významný vliv na odpovědi na předložené dotazníky:

- 1. Věk respondenta
- 2. Dosažené známky z arabštiny a matematiky



- 3. Počet sourozenců
- 4. Struktura rodiny.

Stanovili jsme tyto nulové hypotézy:

H<sub>0</sub>1: Věk respondentů nemá žádný vliv na odpovědi v dotaznících.

H<sub>0</sub>2: Dosažené známky z arabštiny a matematiky nemají žádný vliv na odpovědi v dotaznících

H<sub>0</sub>3: Počet sourozenců respondentů nemá žádný vliv na odpovědi v dotaznících.

H<sub>0</sub>4: Struktura rodiny respondentů nemá žádný vliv na odpovědi v dotaznících.

V souladu s dílčím cílem šetření pak ještě postulujeme tyto hypotézy:

H<sub>0</sub>5: Nebudou zjištěny žádné vztahy mezi jednotlivými faktory použitých výzkumných metod.

H<sub>0</sub>6: Neexistují rozdíly mezi odpověďmi respondentů Čechů a drúzů v žádné použité metodě výzkumného šetření.

## 6.4 Výzkumný vzorek

Pro naplnění záměru celé práce jsme se zaměřili na skupinu dospívajících 41 adolescentů družů, 24 chlapců a 17 dívek ve věku od 12 do 17 let ( $M=14,29$ ,  $SD=1,29$ ).

Rozvrstvení respondentů našeho výzkumného šetření uvádí následující tabulka:

**Tabulka č. 1: Věk respondentů**

Věk	Počet	%
12	4	9,76
13	5	12,20
14	18	43,90
15	5	12,20
16	7	17,07
17	2	4,88

Stanovili jsme následující varianční proměnné (nezávisle proměnné), u kterých předpokládáme významný vliv na odpovědi na předložené dotazníky:

- 1. Věk respondenta
- 2. Dosažené známky z arabštiny a matematiky
- 3. Počet sourozenců
- 4. Struktura rodiny

Pro testování hypotéz jsme volili u proměnných 2, 3 a 4 analýzu rozptylu (MANOVA)<sup>1</sup>, a t-test; u proměnné 1 a 2 pak vypočet korelačního koeficientu<sup>2</sup>. V následujících tabulkách uvádíme pouze statisticky významné výsledky.

---

<sup>1</sup> Analýza rozptylu je metoda, kterou lze zjišťovat statisticky významné rozdíly mezi průměry libovolného počtu skupin. Základní statistikou je pak F-test.

<sup>2</sup> Korelace znamená: „míru stupně asociace dvou proměnných. Říkám, že dvě proměnné jsou korelované (resp. asociované), jestliže hodnoty jedné proměnné mají tendenci se vyskytovat společně s určitými hodnotami druhé proměnné.“(Hendl, 2004, s. 240).

Dosažené známky z hlavních předmětů zařazujeme do šetření jednak proto, že vypovídají o výsledcích ve škole, ale i proto, že do značné míry vyjadřují, jak vypovídá psychologická praxe, vysoké korelace s mentální úrovní respondentů.

**Tabulka č. 2: Znamky z arabštiny**

Znamka arabština	Pocet	%
1	11	26,83
2	20	48,78
3	10	24,39

M= 1,98, SD = 0,72

**Tabulka č. 3: Znamky z matematiky**

Znamka matematika	Pocet	%
1	12	29,27
2	19	46,34
3	10	24,39

M= 1,95, SD=0,73

**Tabulka č. 4: Pocet sourozencu**

Pocet sourozencu	Pocet	%
Mladši	11	26,83
Starši	15	36,59
Oboje	15	36,59

Ve výzkumném vzorku nebyl žádný respondent bez sourozenců.

Struktura rodiny: u tohoto výzkumného vzorku byli všichni respondenti z úplných rodin.

## 6.5 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

### 6.5.1 Výsledky u dotazníku Řešení morálních dilemat

**Tabulka č. 5: Výsledky u dotazníku Řešení morálních dilemat**

Faktory	M	SD	Dosažitelná minima a Maxima
F1 Autoritářský otec	10,71	4,85	Min.4; max. 24
F2 Dodržení slibu	21,17	3,23	Min.4; max. 24
F3 Práva syna	12,76	4,45	Min.3;max.18

Z tabulky vyplývá, že respondenti považují autoritářské chování otce za podprůměrné, dodržování slibů rodičem za nadprůměrné, stejně jako dodržování práv syna.

Rozdíly mezi chlapci a dívkami se projevily statisticky významně ve variačních proměnných pouze u pohlaví respondentů:

**Tabulka č. 6: Rozdíly mezi chlapci a dívkami**

Faktory	F test	M chlapci	M dívky
F1 Autoritářský otec	5,66*	12,05	8,80

\*\*p < 0,05.

Chlapci pocítují výrazně vyšší autoritářství otce, než dívky, u kterých je výsledek hluboce pod průměrem.

*U ostatních uvažovaných variačních proměnných nebyly zjištěny statisticky významné výsledky.*

#### **Vztahy mezi faktory jednotlivých použitých dotazníkových metod:**

Tyto vztahy byly zkoumány výpočtem korelace.

#### **Metoda Řešení morálních dilemat**

Bylo zjištěno, je zde těsný vztah mezi autoritářským otcem a právy syna:  $r = -0,77^{**}$   
( $**p < 0,01.$ )

Čím je otec více vnímán jako autoritářský, tím méně dává synovi práv a naopak,

### **Metoda občan- současný stav+ změna**

Tento dotazník posuzuje 4 základní faktory občanství:

F1 Tolerance k cizím lidem a kulturám

F2 Využití ústavních práv občana

F3 Patriotismus a důvěra ve státní instituce

F4 Tradiční role a sociální normy

### **Tabulka č. 7: Občan-současný stav**

Faktor	<b>F1 Tolerance k cizím lidem a kulturám</b>	<b>F2 Využití ústavních práv občana</b>	<b>F3 Patriotismus a důvěra ve státní instituce</b>	<b>F4 Tradiční role a sociální normy.</b>
M	29,39	21,24	37,73	33,85
SD	4,58	2,65	6,37	5,97

Dosažitelné bodové hodnoty faktorů:

F1: minimum bodů 8, maximum 40

F2: minimum 6, maximum 30

F3: minimum 10, maximum 50

F4: minimum 9, maximum 45.

Z tabulky vyplývá, že respondenti dosahují při posuzování občanských ctností a vlastností největšího počtu bodů u faktorů F3 Patriotismus a důvěra ve státní instituce a F4 Tradiční role a sociální normy, nejméně pak u F2 Využití ústavních práv občana. Je však nutno konstatovat, že posuzují občanské ctnosti a vlastnosti, vyjádřené faktory, všechny jako nadprůměrné v pozitivním slova smyslu.

**Tabulka č. 8: Občan-změna**

Faktor	F1 Tolerance k cizím lidem a kulturám	F2 Využití ústavních práv občana	F3 Patriotismus a důvěra ve státní instituce	F4 Tradiční role a sociální normy.
M	18,71	15,46	22,95	22,34
SD	10,04	7,27	12,53	11,27

Z tabulky vyplývá, že respondenti by si přáli nejvíce změn ve vlastnostech a chování občanů své komunity především v oblasti faktorů 3 a 4, přesto, že v popisu jejich praktické realizace (viz předchozí tabulka) byly tyto oblasti označeny jako nadprůměrně pozitivní.

Důraz na tento fakt může ilustrovat cítění mladých směrem k budoucnosti a vlastnímu angažování se ve věcech občanství.

### 6.5.2 Rodičovské chování

**Tabulka č. 9: Rodičovské chování**

Rodičovské chování	M	SD
Matčino pozitivní chování	93,85	4,86
Otcovo pozitivní chování	91,46	4,86
Matčino negativní chování	17,20	4,66
Otcovo negativní chování	18,29	5,18

**t-test** Matčino pozitivní: negativní chování  $t = 72,89^{**}$  (\*\*p < 0,01)

Otcovo pozitivní: negativní chování  $t = 81,29^{**}$  (\*\*p < 0,01).

U obou rodičů převažuje vysoce významně a výrazně **pozitivní chování k dětem nad negativním**, které je v hlubokém podprůměru.

Při zkoumání rozdílů resp. vztahů mezi nezávislými proměnnými respondentů a jejich odpověďmi na předložené metody vyplynulo, že **pouze u věku respondentů** byly zjištěny statisticky významné rozdíly resp. míry shody pouze mezi věkem respondenta a pozitivním chováním matky:  $r = 0,31^*$ . Čím je respondent starší, tím více vnímá matčino chování jako pozitivní.

## 6.6 Vztahy mezi výsledky sejmутých metod výzkumného šetření

Pro snadnější orientaci čtenáře v dalším textu zde uvádíme příslušné stanovené hypotézy:

Hypotéza:  $H_05$ : Nebudou zjištěny žádné vztahy mezi jednotlivými faktory použitých výzkumných metod.

Při testování hypotézy byl použit výpočet korelace. Dále uvádíme pouze statisticky signifikantní výsledky.

- Autoritářský otec: práva syna  $r = -0,74^{**}$ . Čím autoritářštější je otec, tím méně syn cítí možnost uplatnit svá práva.
- Autoritářský otec: Tolerance k cizím lidem a kulturám  $r = -0,76^{**}$ . Čím autoritářštější je otec, tím méně je tolerantní k cizím lidem a kulturám.
- Dodržení slibu: matčino (a otcovo) negativní chování  $r = -0,34^*$  (resp.  $r = -0,35^*$ ). Čím negativněší je chování rodičů, tím méně dítě pocítuje možnost, aby dodrželi slib synovi (dítěti).
- Tolerance k cizím lidem a kulturám:  
Využití ústavních práv občana  $r = 0,36^*$

Patriotismus a důvěra ve státní instituce  $r = 0,34^*$ .

Čím je občan tolerantnější k cizím lidem a kulturám, tím také víc využívá práv občana a má vyšší míru patriotismu a důvěry ve státní instituce a naopak.

- Využití ústavních práv občana:  
Patriotismus a důvěra ve státní instituce **-změna**:  $r = -0,43^*$

Tradiční role a sociální normy- **změna**:  $-0,31^*$ .

Čím více občan využívá svých ústavních práv, tím méně chce měnit rozsah patriotismu a důvěru ve státní instituce a také nechce měnit tradiční role a sociální normy a naopak.

- Patriotismus a důvěra ve státní instituce:

Tradiční role a sociální normy  $r = 0,44^{**}$ . Čím je vyšší patriotismus a důvěra ve státní instituce, tím vyšší je i míra tradičních rolí a sociálních norem a naopak.

**Tabulka č. 10: Korelace faktorů občan-změna**

Korelace	Tolerance k cizím lidem a kulturám	Využití ústavních práv občana	Patriotismus a důvěra ve státní instituce	Tradiční role a sociální normy
Tolerance k cizím lidem a kulturám	Xxx	0,83**	0,81**	0,88**
Využití ústavních práv občana		Xxx	0,83**	0,88**
Patriotismus a důvěra ve státní instituce			xxx	0,86**

\*\* $p < 0,01$ .

Z tabulky je zřetelné, že změny, které si přejí respondenti v oblasti všech čtyř faktorů, jsou mezi sebou vysoce a velmi těsně provázány navzájem a změna v jednom z nich je vázána (nebo navozuje) též na změnu v dalších třech.

- Matčino pozitivní chování: otcovo pozitivní chování:  $r = 0,54^{**}$
- Matčino negativní chování: otcovo negativní chování:  $r = 0,97^{**}$ .

Je zde velmi silný vztah mezi chování rodičů a to jak v pozitivním, tak negativním slova smyslu. Čím je chování matky pozitivnější, tím je tomu tak i u otce a naopak. Děti posuzují chování rodičů simultánně a zdá se, že mezi pozitivním, resp. negativním chováním otce a matky není rozdílů.

## 6.7 U nezávisle proměnných:

- Dosažené známky z arabštiny a matematiky
- Počet sourozenců
- Struktura rodiny



nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly.

## 6.8 Rozdíly mezi respondenty Čechy a Drúzy

Pro zjištění případných rozdílů v odpovědích mezi adolescenty Čechy a drúzy byly pro srovnání použity výsledky výzkumného šetření na českých dětech, které provedli Lašek a Loudová (2013).

Hypotéza H<sub>06</sub>: Neexistují rozdíly mezi odpověďmi respondentů Čechů a drúzů v žádné použité metodě výzkumného šetření.

Pro testování hypotézy byl použit t-test.

### 6.8.1 Dotazník Řešení morálních dilemat

**Tabulka č. 11: Výsledky Dotazníku Řešení morálních dilemat u respondentů ČR a Drúzů**

Faktory	M Drúzové	SD Drúzové	M ČR	SD ČR	t-test
F1 Autoritářský otec	10,71	4,85	10,39	3,7	0,43
F2 Dodržení slibu	21,17	3,23	19,34	3,74	3,45*
F3 Práva syna	12,76	4,45	13,42	3,12	0,93

\*\*p < 0,05.

Z výsledků vyplývá, že v oblasti dodržení slibu vykazují významně vyšší skóre respondenti Drúzové; ve zbývajících dvou faktorech nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly mezi oběma skupinami respondentů.

### 6.8.2 Dotazník Občan- současný stav

**Tabulka č. 12: Výsledky Dotazníku Občan-současný stav u respondentů ČR a Drúzů**

Faktory	M Drúzové	SD Drúzové	M ČR	SD ČR	t-test
Tolerance k cizím lidem a kulturám	29,39	4,58	23,98	6,29	5,34*
Využití ústavních práv	21,24	2,65	13,37	3,11	15,76*

občana					
Patriotismus a důvěra ve státní instituce	37,73	6,37	27,30	6,2	10,40*
Tradiční role a sociální Normy	33,85	5,97	30,99	6,67	2,66*

\*p < 0,05.

Ve všech čtyřech faktorech byly zjištěny statisticky významné rozdíly ve prospěch chování občanů drúzů oproti chování občanů Čechů.

### 6.8.3 Dotazník Občan-změna

**Tabulka č. 13: Výsledky Dotazníku Občan-změna u respondentů ČR a Drúzů**

Faktory	M Drúzové	SD Drúzové	M ČR	SD ČR	t-test
Tolerance k cizím lidem a kulturám	18,71	10,04	17,07	6,38	1,51
Využití ústavních práv občana	15,46	7,27	12,16	4,02	4,70*
Patriotismus a důvěra ve státní instituce	22,95	12,53	20,38	6,96	2,11*
Tradiční role a sociální Normy	22,34	11,27	20,30	7,18	1,66

\*\*p < 0,05.

V oblasti změny je více požadují drúzové ve faktorech Využití ústavních práv občana a Tradiční role a sociální normy.

### 6.8.4 Rodičovské chování

**Tabulka č. 14: Výsledky Dotazníku rodičovské chování u respondentů ČR a drúzů**

Faktory	M Drúzové	SD Drúzové	M ČR	SD ČR	t-test
Matčino pozitivní chování	93,85	4,86	44,85	11,72	26,57*
Otcovo pozitivní chování	91,46	4,86	53,69	15,18	15,85*
Matčino negativní chování	17,20	4,66	42,89	7,29	22,20*
Otcovo negativní chování	18,29	5,18	41,52	8,16	17,94**

**\*\*p < 0,05.**

Chování českých rodičů je vnímáno jak u otců, tak u matek jak vysoce významně méně pozitivní a vysoce významně více negativní, než u rodičů drúzů.

## 6.9 Ověření hypotéz

V souhlase s cílem výzkumného šetření jsme stanovili tyto nulové hypotézy:

H<sub>01</sub>: Věk respondentů nemá žádný vliv na odpovědi v dotaznících.

H<sub>02</sub>: Dosažené známky z arabštiny a matematiky nemají žádný vliv na odpovědi v dotaznících.

H<sub>03</sub>: Počet sourozenců respondentů nemá žádný vliv na odpovědi v dotaznících.

H<sub>04</sub>: Struktura rodiny respondentů nemá žádný vliv na odpovědi v dotaznících.

V souladu s cílem šetření pak ještě postulujeme tyto hypotézy:

H<sub>05</sub>: Nebudou zjištěny žádné vztahy mezi jednotlivými faktory použitých výzkumných metod.

H<sub>06</sub>: Neexistují rozdíly mezi odpověďmi respondentů Čechů a drúzů v žádné použité metodě výzkumného šetření.

Hypotézu H<sub>01</sub> **zamítáme**. Byl zjištěn těsný vztah mezi věkem respondentů a jejich hodnocením rodičovského chování.

Hypotézy H<sub>02</sub>-H<sub>04</sub> **potvrzujeme**. U těchto nezávislých proměnných nebyly zjištěny na tomto vzorku populace žádné statisticky významné rozdíly či shody.

Hypotézu H<sub>05</sub> **zamítáme**. Byly zjištěny mnohočetné vzájemné vztahy mezi jednotlivými faktory použitých metod- viz výše.

Hypotézu H<sub>06</sub> rovněž **zamítáme**. Byly zjištěny významné až vysoce významné rozdíly v odpovědích (tedy postojích) u obou etnik.

## 6.10 SHRNU TÍ

V otázce řešení morálních dilemat byl důraz položen na tři veličiny, které byly navzájem hodnoceny. Následně bylo zjišťováno, jakým způsobem mohou sebe navzájem ovlivnit. Konkrétně se jednalo - o postavení otce v rodině, dodržení slibu a práva syna.

Respondenti považují

- autoritářské chování otce za podprůměrné
- dodržování slibů rodičem za nadprůměrné
- dodržování práv syna za nadprůměrné

Rozdíl mezi chlapci a dívkami je pouze u pohlaví nikoliv ve věku. Chlapci pocítují výrazně vyšší autoritářství otce, než dívky, u kterých je výsledek hluboce pod průměrem. Rozdíly mezi chlapci a dívkami se projevily statisticky významně ve variačních proměnných pouze u pohlaví respondentů. Chlapci pocítují výrazně vyšší autoritářství otce. Více než dívky, u kterých je výsledek hluboce pod průměrem.

Metoda řešení morálních dilemat: Bylo zjištěno, že je zde těsný vztah mezi autoritářským otcem a právy syna:  $r = -0,77^{**}$  ( $**p < 0,01.$ ) - čím je otec více vnímán jako autoritářský, tím méně dává synovi práv a naopak.

Tento výsledek je zcela logický s ohledem na postavení muže – otce v drúzské rodině, neboť je to on, kdo v ní má hlavní slovo. Pokud otec v rodině reguluje svoji „moc – autoritu“ a dává dětem, v tomto případě zejména synovi úplnou či částečnou demokracii, odrazí se to na pocitu dětí – syna ve vnímání jeho práv.

V otázce řešení občanských ctností a vlastností byl důraz položen na čtyři faktory, které byly navzájem hodnoceny. Jednalo se o Faktor tolerance k cizím lidem a kulturám ( F1), Faktor využití ústavních práv občana (F2), Faktor patriotismus a důvěra ve státní instituce (F3), Faktor tradiční role a sociální normy (F4).

Nejprve byly vzájemně hodnoceny ve vztahu k současnému stavu, kdy nejvýše bodů dosáhl patriotismus ( F3) a důvěra ve státní instituce a tradiční role a sociální normy (F4). Nejméně pak využití ústavních práv občana. Lze však konstatovat, že všichni respondenti posuzují občanské ctnosti a vlastnosti jako nadprůměrné v pozitivním slova smyslu. Následně

pak ve vztahu k možným změnám, tedy kdyby respondenti měli možnost ovlivnit myšlení občanů své komunity. Zajímavé je, že si přáli nejvíce změn opět u faktoru 4 a faktoru 3, přestože právě ty to oblasti byly dříve označeny jako nadprůměrně pozitivní.

Důraz na tento fakt může ilustrovat citění mladých směrem k budoucnosti a vlastnímu angažování se ve věcech občanství.

**V otázce řešení rodičovského chování** byl důraz kladen na matčino pozitivní a negativní chování, otcovo pozitivní a negativní chování.

U obou rodičů převažuje vysoce významně a výrazně pozitivní chování k dětem nad negativním

Matčino pozitivní: negativní chování  $t = 72,89^{**}$  (\*\* $p < 0,01$ ). Otcovo pozitivní: negativní chování  $t = 81,29^{**}$  (\*\* $p < 0,01$ ).

Rozdíly mezi respondenty byly pouze ve věku, kdy vyšlo zjištění, čím je respondent starší, tím více vnímá matčino chování jako pozitivní ( $r = 0,31^*$ ).

U obou rodičů převažuje vysoce významně a výrazně **pozitivní chování k dětem nad negativním**, které je v hlubokém podprůměru.

I tento výsledek je pochopitelný. Rodina je u drůzů jedním ze základních pilířů jejich společnosti a jejich života a to nejen ta v užším slova smyslu, ale i v širším. I po sňatku a narození dětí, se sourozenci a rodiče mezi sebou stále velmi intenzivně stýkají. Je i samozřejmostí, že se rodina postará o přestárlé a bezmocné.

### **Vztahy mezi výsledky sejmutých metod a výzkumného šetření**

Určitý vztah se projevil ve vlivu autoritářského otce na vznímání syna při uplatnění svých práv, kde bylo zjištěno, že čím je otec autoritativnější, tím je syna kladen menší důraz na uplatnění svých práv, dále pak také, že čím je otec autoritářštější, tím méně je tolerantní k cizím lidem.

Určitý vztah se projevil mezi dodržením slibu a matčiny či otcovým negativním chováním. Zjistilo se, že čím negativnější je chování rodičů, tím méně dítě pociťuje možnost, aby dodrželi slib synovi (dítěti).

Určitý vztah se projevil mezi využitím ústavních práv občana a patriotismem a důvěrou ve státní instituce a tolerancí k cizím lidem a kulturám. Zjistilo se, že čím je občan tolerantnější k cizím lidem a kulturám, tím také víc využívá práv občana a má vyšší míru patriotismu a důvěry ve státní instituce a naopak. A také vztah mezi patriotismem a důvěrou ve státní instituce a vztah mezi tradičními rolemi a sociálními normami ve vztahu k využití práv občana, s výsledkem, že čím více občan využívá svých ústavních práv, tím méně chce měnit rozsah patriotismu a důvěru ve státní instituce a také nechce měnit tradiční role a sociální normy a naopak.

U posouzení vztahu mezi čtyřmi faktory u otázky občanských ctností a vlastností bylo zjištěno, že změny, které by si respondenti přáli, jsou mezi sebou vysoce a velmi těsně provázány navzájem a změna v jednom z nich je vázána též na změnu v dalších třech.

### **Rozdíly mezi respondenty Čechy a drúzzy**

**U vnímání morálních dilemat** vychází, že v oblasti dodržení slibu jsou silnější respondenti Drúzové, u zbývajících dvou faktorů (autoritářský otec a práva syna) nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly.

**U vnímání občanských ctností a vlastností** současný stav u všech čtyřech faktorů (Faktor tolerance k cizím lidem a kulturám ( F1), Faktor využití ústavních práv občana (F2), faktor patriotismus a důvěra ve státní instituce (F3), Faktor tradiční role a sociální normy (F4) byly zjištěny statisticky významné rozdíly ve prospěch chování občanů drúzů oproti chování občanů Čechů.

Změna požadují změnu drúzové ve faktorech Využití ústavních práv občana a Tradiční role a sociální normy.

**U vnímání rodičovského chování** je chování českých rodičů vnímáno jak u otců, tak u matek jako vysoce významně méně pozitivní a vysoce významně více negativní, než u rodičů Drúzů.

Při úvaze, proč výsledky výzkumného šetření dopadly tak, jak je shora popsáno, zejména při srovnání výsledků týkající se občanských postojů jednotlivých respondentů, mě napadá několik faktorů, které je mohly ovlivnit. Jednak je to odlišnost oblastí, ve kterých tyto skupiny žijí. Drúzové, kterých se výzkum týkal, žijí na Blízkém Východě, konkrétně ve státě

Izrael. Z hlediska územní celistvosti, historie, stability a míru se jedná o oblast, které je značně problematická. Drúzové žijí v oblasti neustálých bojů v obavách o své domovy a blízké. Jejich důvěra ve státní instituce a patriotismus je pochopitelná. Bez této důvěry by se v této oblasti dalo žít jen velmi složitě. Dalším faktorem je multikulturní společnost, kdy každé jednotlivé náboženství si na svém území musí hájit své kulturní, společenské a rodinné zvyklosti. Na druhou stranu je potřeba, aby umělo žít i s ostatními. Na území Izraele žijí spolu židé, drúzové, křesťané a muslimové.

Rozdíly ve výsledcích v rodičovském chování, tedy, že drúzští respondenti vycházejí jako ti, co více respektují výchovu svých rodičů, vycházejí z tradic, které jsou v této společnosti respektovány a zachovávány i když s ohledem a globalizaci a vliv západní kultury se dá očekávat, že tento rozdíl bude, co nevidět vyrovnán.

U morálních dilemat se obě skupiny shodly a nebyly zde žádné velké rozdíly.



## Závěr

V teoretické části je v jednotlivých kapitolách popsáno, jaký vliv má na člověka prostředí, ze kterého pochází. Jak se člověk jakožto individua díky socializaci stává osobností. Tedy jakým způsobem ho ovlivňuje jednak rodina, zejména její způsob výchovy jedince. Jak ho ovlivňuje společnost, jenž ho svazuje určitými pravidly, bez kterých by však jako společnost nemohla existovat a která se vyvíjela celá staletí. Jaký má vliv na postoj mladého člověka, zřízení a charakter státu ve kterém vyrůstá. Jaké místo ve formování mladého člověka má školní docházka, která je povinná a pro člověka nezbytná. Konečně poslední kapitola je věnována seznámení s etnikem, kterého se výzkum týkal. Úkolem teoretické části bylo bližší poznání témat tak, aby mohli být teoretické informace uvedeny do souvislostí s praktickou částí práce.

Základní výzkumnou metodou bakalářské práce byly vyzkoušené dotazníkové metody, které byly převzaty od autorů Laška a Loudové a přeloženy do arabštiny. Získaná data pak byla podrobena standardním statistickým procedurám verifikace hypotéz. Dotazníky byly rozdány mezi skupinu občanů, kteří ještě nemají volební právo a je jim mezi 12 - 17 lety. V praktické části je popsán výzkumný cíl, který byl pomocí výzkumného šetření splněn. Přičemž bylo vycházeno ze šesti nulových hypotéz. Tři z nich byly výsledky výzkumného šetření potvrzeny a tři na základě získaných dat byly zamítnuty. Hypotézy zmiňující, že dosažené známky z arabštiny a matematiky respondentů, počet sourozenců respondentů, struktura rodiny respondentů, nemají vliv na odpovědi v dotaznících, byly potvrzeny. Naopak hypotéza předpokládající, že vliv na odpovědi v dotaznících nemá věk respondentů, byla vyvrácena. Stejně tak byla vyvrácena i další předpokládá daná hypotéza, která vycházela z tvrzení, že nebudou zjištěny žádné vztahy mezi jednotlivými faktory použitých metod. Zde bylo zjištěno, že naopak existují mnohočetné vzájemné vztahy mezi jednotlivými faktory použitých metod. Stejně tak byla vyvrácena hypotéza, jež tvrdila, že mezi odpověďmi respondentů Čechů a Drúzů nebudou zjištěny žádné rozdíly. Zde byly zjištěny významné až vysoce významné rozdíly v odpovědích (tedy postojích) u obou etnik. V rámci stanovených hypotéz bylo výzkumné šetření zaměřeno především na vnímání rodičovského chování, řešení morálních dilemat a pohled na občanské ctnosti a vlastnosti.

Po provedeném šetření bylo zjištěno, že u vnímání morálních dilemat, v oblasti dodržení slibu jsou silnější respondenti Drúzové, u zbývajících dvou faktorů (autoritářský otec a práva syna) nebyly zjištěny mezi oběma skupinami statisticky významné rozdíly. U vnímání občanských ctností a vlastností byly zjištěny statisticky významné rozdíly ve prospěch chování občanů Drúzů oproti chování občanů Čechů. U vnímání rodičovského chování je chování českých rodičů vnímáno jak u otců, tak u matek jako vysoce významně méně pozitivní a vysoce významně více negativní, než u rodičů Drúzů.

Záměrem, který byl úspěšně realizován, bylo porovnání dvou odlišných kultur. Konkrétně se jednalo o srovnání a zjištění rozdílů mezi vnímáním, uvažováním a jednáním mladých lidí žijících v České republice a v Izraeli. V Izraeli se zaměřením na jednu konkrétní skupinu obyvatel, neboť v této zemi společně žijí různé náboženské i kulturní skupiny obyvatel (židé, křesťané, muslimové, drúzové). V rámci průzkumu bylo zjištěno, že zde rozdíly mezi oběma skupinami jsou a to ve prospěch Drúzů. Tento výzkum, zejména závěry z něho plynoucí, by měly být dobře využitelné a to zejména ve strategii sociální práce s možnými přistěhovalci ze Středního či Blízkého východu. Nárůst migrace obyvatel z těchto oblastí se v důsledku současné politické situace a ozbrojených konfliktů, které se v těchto částech vyskytují, do zemí politicky a hospodářsky stabilních, tedy i do České republiky dá předpokládat. Pravděpodobným důsledkem tohoto vývoje bude, že vedle sebe budou muset žít lidé odlišných kultur, zvyků či náboženského vyznání. Aby tato spolupráce fungovala, je nezbytné mimo jiné se i pokusit pochopit, jakým způsobem lidé dané kultury přemýšlí a jaké jsou mezi jednotlivými kulturami rozdíly.

## Literatura

1. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.
2. HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 584 s. ISBN 80-7178-820-1
3. JANIŠ, Kamil a Irena LOUDOVÁ. *Vybraná témata z teorie výchovy: (studijní opora)*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 162 s. ISBN 978-80-7435-113-6.
4. JIRÁSKOVÁ, Věra. *Občan v demokratické společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 311 s. Učebnice pro střední školy. ISBN 80-85850-78-8.
5. KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Vyd. 3. Překlad Magdalena Valášková. Praha: Portál, 2006, 287 s. ISBN 80-7367-121-2.
6. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
7. LAŠEK, Jan a Irena LOUDOVÁ. *Rodina jako základ vývoje morálky a občanských postojů dětí*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, 116 s. ISBN 978-80-7435-335-2
8. NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9
9. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
10. KERLINGER, F. *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia, 1972.
11. VACEK, Pavel. *Průhledy do psychologie morálky*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, 123 s. ISBN 80-7041-188-0.
12. ŽILÍNEK, M. Cnosť ako sociomorálny fenomén osobného a spoločenského života. In VÍTEK, M. (ed.). *Systémová bezpečnosť: zborník XL. výroční*

*konference o systémovém inženýrství SI 2008 : Hradec Králové 16. 4. 2008. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-718-8. s. 51–57.*

13. Drúzové. *Leccos* [online].2003[cit.2015-02-20]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/druzove>
14. Národnostní a náboženské minority v izraelské armádě [online]. 2011 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://www.izraelapalestina.cz/?p=235>
15. Education in Israel. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2006 [cit.2015-02-20]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Education\\_in\\_Israel](https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Israel)

## Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Věk respondentů.....	26
Tabulka č. 2: Znamky z arabštiny.....	27
Tabulka č. 3: Znamky z matematiky.....	27
Tabulka č. 4: Počet sourozenců .....	27
Tabulka č. 5: Výsledky u dotazníku Řešení morálních dilemat .....	28
Tabulka č. 6: Rozdíly mezi chlapci a dívkami.....	28
Tabulka č. 7: Občan-současný stav .....	29
Tabulka č. 8: Občan-změna .....	30
Tabulka č. 9: Rodičovské chování .....	30
Tabulka č. 10: Korelace faktorů občan-změna .....	32
Tabulka č. 11: Výsledky Dotazníku Řešení morálních dilemat u respondentů ČR a Drúzů .....	33
Tabulka č. 12: Výsledky Dotazníku Občan-současný stav u respondentů ČR a Drúzů .....	33
Tabulka č. 13: Výsledky Dotazníku Občan-změna u respondentů ČR a Drúzů ..	34
Tabulka č. 14: Výsledky Dotazníku rodičovské chování u respondentů ČR a Drúzů .....	34

## **Seznam příloh**

<b>Příloha č. 1 Dotazník morálního dilematu .....</b>	<b>47</b>
<b>Příloha č. 2 Dotazník Občan+změna .....</b>	<b>49</b>
<b>Příloha č. 3 Dotazník rodičovského chování .....</b>	<b>51</b>

## Přílohy

### Příloha č. 1 Dotazník morálního dilematu

#### Dotazník morálního dilematu

Vážení přátelé, předkládáme vám následující dotazníky s prosbou o jejich úplné a pravdivé vyplnění. Nejsou zde správné a špatné odpovědi; chceme znát vaše osobní názory k níže uvedeným věcem.

Prosíme, představ se:

- Chlapec  Děvče
- Třída, do které chodíš.....
- Znamky z posledního vysvědčení z českého jazyka..... a matematiky.....
- Bydlíš: na vesnici  v menším městě  ve velkém městě
- Máš sourozence: mladší  starší  oboje  žádné
- Žiješ v úplné rodině s oběma rodiči  rodiče jsou rozvedeni

Teď si pozorně přečti následující příběh a pak se pokus co nejlépe odpovědět.

Příběh:

*Jiří je kluk stejně starý jako ty. Velice toužil jet na víkend s kamarády, jak si domluvili. Jeho otec mu slíbil, že na tu akci pojedě, když si na ní nějak vydělá, třeba sběrem, brigádou a podobně. Jiří pilně sbíral starý papír, pomáhal sousedům a vydělal a našetřil si tolik, že mohl klidně jet, všechno si sám zaplatit a ještě by mu zbylo. Těsně před očekávaným odjezdem na víkend však jeho otec změnil názor. Jeden z jeho přátel jej pozval na výlet, spojený s rybařením a Jiřího otec měl v té chvíli zrovna málo peněz, aby se takového výletu mohl zúčastnit a tak se obrátil na syna a žádal po něm peníze, které si Jiří vydělal a našetřil. Jiří nechtěl přijít o plánovanou víkendovou akci s kamarády a tak přemýšlel, zda má otcově žádosti vyhovět, nebo ji odmítnout.*

U každého z následujících výroků je vždy číselná tabulka (1-6) ohraničená výroky *silně nesouhlasím* ... *silně souhlasím*.

Prosíme, zamysli se nad každým výrokem a zakroužkuj příslušnou číslici tak, jak odpovídá tvému názoru a blíží se onomu krajnímu výroku. Je to podobné, jako bys pozoroval ručičku tachometru nebo rtuť teploměru jak běží po číslech.

1. Otec má právo po synovi peníze chtít  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
2. Jiří má otci odpustit, že nedodržel slib  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
3. Jiří má právo otci peníze odmítnout  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
4. Otec má zrušit cestu na ryby, aby dodržel slib synovi  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
5. Otec má právo změnit názor a porušit slib daný synovi  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
6. Jiří má právo být příště opatrnější, když mu otec něco slibuje  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
7. Otec má právo požadovat po synovi, aby mu s těmi penězi pomohl  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
8. Syn nemusí peníze otci dát, protože sám slib neporušil  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
9. Splnění slibů patří mezi nejdůležitější základy dobrých vztahů mezi rodiči a dětmi  
*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*
10. Otec byl synovi porušením svého slibu špatným příkladem

*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*

11. Jiří má otce poslechnout a peníze mu dát

*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*

12. Člověk by měl vždy splnit slib i někomu, koho dobře nezná a možná ho už nikdy neuvidí

*silně nesouhlasím* 1 2 3 4 5 6 *silně souhlasím*

F1: 11...7...1...5...Σ ..... F2: 10...9...4...12...Σ ..... F3: 8...3...6...Σ

.....



## Příloha č. 2 Dotazník Občan+změna

### OBČAN-Y

Vážení přátelé, vycházíme z hesla: "nikdo není dokonalý," ale přesto bychom se rádi dozvěděli, jak současný mladý člověk, kterému ještě není 18 let, vidí **občanské vlastnosti a ctnosti dospělých v naší zemi**. Obracíme se proto na vás s prosbou: Zamyslete se, vyberte buď někoho konkrétního, nebo zvažte, co je typické pro současného občana (občanku) ČR. Projděte pečlivě následující dotazník a **označte podtržením to slovo, které nejvíce odpovídá vašemu osobnímu názoru a v druhé části řádku označte stejně to, jak byste si představovali a přáli, aby se toto chování změnilo**. Prosíme, odpovídejte maximálně pravdivě. Dotazník je anonymní a slouží pouze výzkumu. Děkujeme za váš čas a stanoviska.

	<b>1. Chodí k volbám.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>2. Fandí svým sportovním národním týmům.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>3. Chová se slušně k lidem.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>4. Stará se o své děti a svou rodinu</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>5. Chrání přírodu a životní prostředí</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>6. Při národní hymně zpívá a je dojatý.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>7. Dodržuje dopravní předpisy.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>8. Dbá všestranně a pravidelně o své zdraví (strava, prevent. prohlídky, relaxace)</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>9. Chodí pravidelně do práce.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>10. V práci pracuje.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>11. Má rád členy své rodiny.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>12. Pomáhá druhým.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>13. Přispívá na charitu.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>14. Uznává jiné národy.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>15. Ve své zemi žije rád.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>16. Chodí na demonstrace, když s něčím závažným nesouhlasí, nebo píše či podepisuje petice.</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>17. Zúčastňuje se aktivně veřejných diskusí (např. stavba dálnice, začázení se zelení apod.)</b>	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	<b>ZMĚNA:</b> ne	o málo	o dost	výrazně
nejvíce										
	<b>18. Je hrdý na svoji zem.</b>									

nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>19. Šel by za svoji zem bojovat se zbraní v ruce.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>20. Ctí práva menšin.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>21. Spoléhá na policii.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>22. Věří svým politikům, které si zvolil.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>23. Má důvěru v soudní systém.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>24. Odmítá korupci a úplatky.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>25. Je dobrým sousedem v místě bydliště</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>26. Je věřící.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>27. Uznává, že druzí mohou být jiní, než on.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>28. Uznává názor druhého, když je jiný, než jeho.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>29. Je hrdý na naši armádu.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>30. Brání právo druhého být tím, čím je</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>31. Aktivně se podílí na veřejném životě obce.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>32. Aktivně udržuje tradice své země, svého kraje.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně
	<b>33. Má vědomou úctu k druhému.</b>								
nejvíc	nikdy	zřídka	často	velmi často	vždy	ZMĚNA: ne	o málo	o dost	výrazně

**Dále prosíme nic nepište.**

**Body:** Nikdy=1 zřídka =2 často = 3 velmi často = 4 vždy =5

F1:	14.....20.....24.....25.....27.....28.....30.....33.....	Suma.....Sten.....
F2:	1.....13.....16.....17.....26.....31.....	Suma.....Sten.....
F3:	2.....6.....15.....18.....19.....21.....22.....23.....29... 32.....	Suma.....Sten.....
F4:	3.....4.....5.....7.....8.....9.....10.....11.....12.....	Suma.....Sten.....

**ZMĚNA:**

Ne = 1 o málo = 2 o dost = 3 výrazně = 4 nejvíc = 5

F1:	14.....20.....24.....25.....27.....28.....30.....33.....	Suma.....Sten.....
-----	----------------------------------------------------------	--------------------

F2:	1.....13.....16.....17.....26.....31.....	Suma..... Sten.....
F3:	2.....6.....15.....18.....19.....21.....22.....23.....29... 32.....	Suma..... Sten.....
F4:	3.....4.....5.....7.....8.....9.....10.....11.....12.....	Suma..... Sten.....

### Příloha č. 3 Dotazník rodičovského chování

#### Dotazník rodičovského chování

Vážení přátelé, obracíme se na vás s následujícím dotazníkem, který se snaží popsat rodičovské chování v rodinách. Lze využít vlastních zkušeností i informací z okolí, z jiných rodin, které jsou pro naši dobu typické. Zatrhněte nabídnutou variantu v obou sloupcích (**M=chování matky, O=chování otce**).

MATKA				OTEC					
<b>1. Povídá si s dítětem o jeho plánech a vyslechne jeho názor.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>2. Prožívá s ním každý úspěch i neúspěch.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>3. Opravdu se zajímá o to, co dítě dělá.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>4. Povzbuzuje v něm pocit, že to, co dítě dělá, je důležité.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>5. Snaží se mu pomoci, když má s něčeho strach.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>6. Z úspěchu dítěte se dokáže radovat.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>7. Probírá s dítětem jeho budoucí život, povolání, cíle.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>8. Tráví svůj volný čas s dítětem.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>9. Tráví s dítětem hodně času.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>10. Když něco plánuje, myslí i na dítě.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>11. Bere dítě na vícedenní výlet, dovolenou.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>12. Aktivně se zajímá o školní záležitosti dítěte.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>13. Dítěti říká, že je na něj hrdý.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>14. Mazlí se s dítětem.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>15. Radí se s dítětem o různých věcech.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy
<b>16. Pořádá oslavu narozenin dítěte i pro jeho kamarády, pokud si to přeje.</b>									
M	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy	O	téměř vždy	někdy	málokdy	téměř nikdy

**17. Podporuje materiálně zájmy dítěte.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**18. Jde dítěti příkladem v požadavcích, které na něj má.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**19. Má přehled o tom, kde a s kým se dítě zrovna nachází.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**20. Respektuje osobní soukromí dítěte.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**21. Pravidelně kontroluje přípravu do školy.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**22. Pravidelně a důsledně kontroluje dítě ve všem, co dělá.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**23. Dbá na to, aby se dítě umělo prosadit.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**24. Před druhými lidmi dítě chválí.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**25. Když zlobí, postará se o to, aby si uvědomilo svou vinu a stydělo se.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

Σ.....

Σ.....

**MATKA**

**OTEC**

**26. Je na ně přísný a zachází s ním tvrdě.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**27. Je k němu nešetrný a dokáže ublížit.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**28. Chová se, jako by dítě bylo na obtíž.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**29. Když má zlost, dítě přísně potrestá.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**30. Dítě podceňuje.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**31. Prosazuje silně svoji rodičovskou vůli bez ohledu na názor dítěte.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**32. Dítě tělesně trestá.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**33. V přítomnosti dítěte jej záměrně srovnává se sourozenci, kamarády.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**34. Když dítě neposlouchá, stěžuje si na něj jiným lidem.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**35. S dítětem vůbec nediskutuje, nevysvětluje, jen nařizuje.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**36. Nevěnuje se mu, když to dítě potřebuje.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**37. Pohlíží na dítě s despektem.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**38. Dítě přehlíží.**

**M** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**O** téměř vždy někdy málokdy téměř nikdy

**Σ**.....

**Σ**.....

Prosíme, zkontrolujte, zda jste odpověděli na všechny dotazy. Děkujeme za vyplnění.